

Aidates inimestel mõista

Solveig Sjöberg-Pietarinen

Turu Käsitöömuseum, direktor, Ph. D.

Euroopa Vabaõhumuuseumide Liit

1993. a Kopenhaagenis toimunud konverentsil esitas hiljuti manalateele lahkunud Briti museoloog Kenneth Hudson oma mõtteid „Suurest Euroopa Muuseumist“ (Vilkuna 2007: 20): *Euroopa on üks suur muuseum, kus iga hoone, iga põld, jõgi ja raudtee sisaldab vihjeid antud maa minevikule ja olevikule, seda eeldusel, et vaataja evib informatsiooni mõistmaks, mida ta parajasti vaatab. Üle Suure Muuseumi on laiali pillutatud asutused, mida nimetame muuseumideks. Nende põhiülesanne on aidata inimestel mõista Suurt Muuseumi. Nad õigustavad oma olemasolu vaadates väljapoole, mitte sissepoole.*

Hudson räägib meie kultuurikeskkonnast kui „Suurest Euroopa Muuseumist“ ja rõhutab, et muuseumide ülesandeks on aidata inimestel mõista seda, mida nad endi ümber näevad. Kõiki mistahes vormis teadmisi tuleks kasutada inimeste hari-miseks. Minu arusaamist mööda kõneleb ta hermeneutilisest mõistmisest – mitte ainult faktide kogumisest, vaid oskusest näha ja lugeda ajalugu maastikul.

Me teame kõnekäändu „kirik keset küla”. Esimest pilti vaadates peaksime mõtlema, mida tähendab sellises ütlemises sõna „keset” (joon 1). Märkame, et kirik on mõlemalt küljelt veega ümbritsetud. Kiriku vanimad osad pärinevad 14. sajandist, põhiosa 16. sajandist. See ehitati ajal, mil polnud teid, mistõttu parima liikumisvõimaluse tagasid järved: suvel paadiga ja talvel üle jää. Kohalikus järvistus oli see asukoht täiesti keskne, kuid sajandite jooksul on üks järv jäänud madalaks ning tänapäeval on sinna rajatud sild, nii et kirikusse pääseb isegi autoga.

Edela-Soome madalaveeliste järvede piirkonnas alandati juba 18. sajandil järvede veetaset, et juurde saada põllumajandusmaad. Rohkem põllumaad tähendas suuremat jõukust, mistõttu kirik oli hästi hooldatud. Uuendati katust ja kiriku interjööri kaunistati keskaegses stiilis maalingutega. 19. sajandil, mil veeenergia hakati nägema ressursi, hakati järvepiirkonnas arendama tööstust. Tekkis Vammala linn ja 1855. a ehitati suurem kirik. 1997. a augustis hävis vana kiriku

Joonis 1. Tyrvää vana kirik ja Kalliala küla peegeldavad keskaegse maastiku muutumist. Foto Vallas Oy.

Fig. 1. Tyrvää old church and Kalliala village show changes of a landscape with mediaeval roots. Photo: Vallas Oy.

katus ja interjäär tules, kuid vald otsustas kiriku remontida. Katuse jaoks vajalikke sindleid aitasid käsitsi valmistada paljud vabatahtlikud. Kirik sai kuulsaks ja paljud meie eakaaslased õppisid kirvest kasutama ja sindleid valmistama.

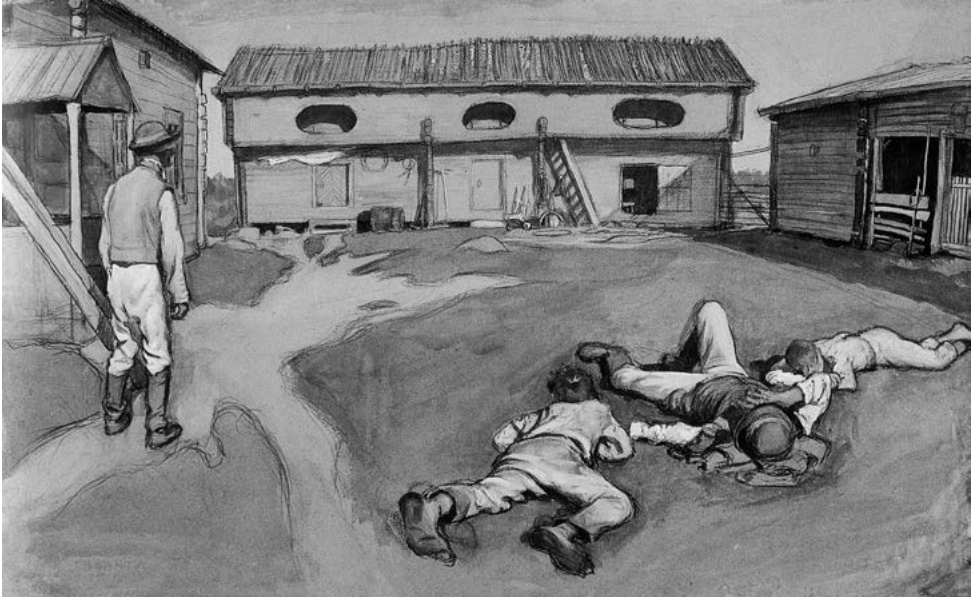
Teisel pildil on saarestikus asuv küla, kus näeme, et veetee on endiselt kõige tähtsam (joon 2). Iga maja juures on oma maabumissild ja paljudel oma paadikuurid. Hoonete ligilähedast vanust on võimalik määrata värvi kaudu. Punane värv on põline, teised värvid tähistavad uuendusi. Seni, kuni maismaaga ühenduse pidamiseks puudub niihästi sild kui ka praamiühendus, piisab ühest kitsast looklevast teest saarel.

Kultuuripärandi edasikandumisest on mitmesuguseid tõendusi. Kolmandal pildil kujutatud teose „Talupoeg ja sulased” maalis Eero Järnefelt 1893. a (joon 3). See kujutab peremeest ja tema sulaseid. Pilt kõneleb Soome ühiskonnast, kus

Joonis 2. Rosala küla Edela-Soome saarestikus. Foto P. O. Welin.

Fig. 2. Rosala village in the archipelago of South Western Finland. Photo by P. O. Welin.

Joonis 3. Talupoeg ja tema sulased. Eero Järnefelti akvarellmaal, 1893. Turu Kunstimuuseum.

Fig. 3. The farmer and his farmhands. Watercolour painting by Eero Järnefelt, 1893. Copyright: Turku Art Museum.

taluõued olid igast küljest ümbritsetud hoonetega, laut paigutati eluhoone vastu, et eraldada puhasõu karjaõuest. Varjude puudumine näitab, et on keskpäev ning sulased lasevad pärast einet leiba luusse. Õue inimeste-pool on nii puhas, et sinna võib pikali heita ja päikesepaistel veidi aega pikutada. Pealelõunane puhkus oli üks sulaste õigustest. Hoonete põhjal võib öelda, et tegemist on tööstuseelse maastikuga. Tüdrukute suvise magamisaida katus on jätkuvalt kaetud kasetohu ja laudadega jne.

Kõik sellised teadmised ajaloost, arhitektuurist, vanadest tavadest, materjalidest, tehnikatest ja tegijatest oleme talletanud oma muuseumidesse ja arhiividesse. Iseäranis vabaõhumuuseum võib olla oluline teabeallikas kultuurmaastike mõistmisel.

Soomes jaguneb vastutus kultuuri- ja looduskeskkonna eest kolme ministeeriumi vahel:

1) Haridusministeerium, 2) Keskkonnaministeerium ja 3) Põllumajandus- ja Metsandusministeerium.

Haridusministeeriumile allub Muinsuskaitseamet, kellel lasub põhiosa ehitismälestisi puudutavast vastutusest. Muinsuskaitseameti *Kultuurikeskkonna osakond* koosneb arheoloogia-osakonnast ja mälestiste osakonnast. Esimene neist tegeleb muinasaegsete arheoloogiliste leiukohtade, veealuse pärandi ja ehitismälestiste kaitsmise, korraldamise ja uurimisega; teine vastutab ajaloolise ehituspärandi ja mälestiste säilitamise ja uurimise eest. Viimane toimib ka restaureerimisalase ekspertiisiasutusena. Soome jaguneb 20 omavalitsuspiirkonnaks, millest igal on oma muuseum, lisaks veel Ahvenamaa muuseum. Nendele muuseumidele on delegeeritud vastutus kohalike ehitismälestiste ja kultuurikeskkonna säilitamise eest.

Muinsuskaitseameti struktuuris paikneb Soome Rahvusmuuseum *Muuseumide ja näituste osakonnas*. Rahvusmuuseumi alluvuses on 16 muuseumi, sealhulgas ka Seurasaari vabaõhumuuseum. Sellest on kerge järeldada, et ainus kogu Soomet esindav vabaõhumuuseum ei oma väga kõrget staatust – see on lihtsalt üks muuseum 16 muuseumi seas. Vabaõhumuuseumi seisukohalt pole parim ka see, et seda peetakse vaid väljanäituseks.

Varasematel aegadel oli koordineeriv asutus väike ja koostöö oli loomulik, kuid pärast Muinsuskaitseameti seadustamist 1972. a ühendati vabaõhumuuseum Rahvusmuuseumiga ja hiljem Muinsuskaitseameti *Muuseumide ja näituste osakonnaga*. Vabaõhumuuseum taandus vaid vanade hoonete väljanäituseks, mida juhitakse linna keskusest. Ainult suvekuudel töötab muuseumi kontoris abi-line-kuraator.

Muinsuskaitseameti mälestiste osakond on välja töötanud strateegia ehitismälestise jaoks. See strateegia sisaldab:

- 1) teadmiste ja oskuste säilitamist teoorias ja praktikas;
- 2) tingimuste loomist, s.o planeerimise, materjalide ja oskustöölise kohta

käiva oskusteabe loomist ning majanduslikku toetust eraisikutele, kogukondadele ja linnavalitsustele;

- 3) elluviimist ja vastutust (kontroll). Omanikke motiveerib oskusteavet kasutama võimalus pikendada oma majade eluiga. Tekib väike vilunud oskustöölise-ehitusmeeste turg, mis motiveerib välja õpetama uusi oskustega ehitusrestauraatoreid.

Tehtav töö hõlmab kohaliku või regionaalse kultuuri, arhitektuuri ja tavade uurimist, piirkonna ehitiste dokumenteerimist, otsustamiseks vajaliku kompetentsi kujundamist ning teadmist muuseumi ja tegeliku elu erinevustest. Tegelikus elus vajavad inimesed *järjepidevust*. Hooneid tuleb parandada ja muuta vastavalt aja nõuetele, kuid muuseumides on hooned ja teised esemed tegelikust elust ära lõigatud ja säilitatud ainult ühel ajahetkel, s.t tegemist on *katkestusega*. Vabaõhumuuseumid asuvad kuskil siin vahepeal. Nende eksponaathooneid tuleb pikaajaliseks säilitamiseks parandada vanaaegsete võtetega.

Euroopa vabaõhumuuseumide maailmas oli 2007. a üheks suursündmuseks Sten Rentzhogi raamatu *Open Air Museums. The history and future of a visionary idea* ilmumine (Rentzhog 2007). Mõnes peatükis peatub ta lühidalt vabaõhumuuseumil kui nõustamiskeskusel ning töömeisterlikkuse ja oskuste õpetamisel muuseumis.

Vabaõhumuuseumid võivad toimida kui infokeskused, mis stimuleerivad hoonete säilitamist ja keskenduvad olemasolevale pärandile. Nad võivad inimestele õpetada seda, kuidas kanda hoolt oma hoonete eest. Rentzhog mainib, et Avoncrofti ehitiste-muuseumis Inglismaal visandati selline kava juba 1974. a. Tehti ettepanek, et muuseumid peaksid looma hoonete säilitamise-alaseid nõustamiskeskusi, hariduskeskusi ning selliseid keskusi, mis koguvad ja säilitavad ehitusmaterjale, mida saaks kasutada hoonete restaureerimisel. Ta mainib sarnaseid tegevusi Arnheimis Hollandis, Detmoldis Saksamaal ning Skansenis ja teistes Rootsi vabaõhumuuseumides. Weald and Downland 'i vabaõhumuuseum Inglismaal müüb tammepuust või kastanist lõhestatud roovlatte katuste ehitamiseks, õlgi õlgkatuste jaoks ja krohvimisel vajalikke härjakarvu, jne (Rentzhog 2007: 397).

Mõju on suurem, kui muuseumi kogemusi ja teadmisi kasutatakse kogu antud

piirkonna huvides. Kiži ja Suzdali vabaõhumuuseumid Venemaal vastutavad hoonete säilitamise eest suurel alal oma ümbruskonnas (Rentzhog 2007: 397). 2005. a Soomes toimunud Euroopa Vabaõhumuuseumide Liidu konverentsil tutvustasid oma tööd hoonete ja maastike säilitamisel Arhangelski (Venemaa) ja Cloppenburgi (Saksamaa) muuseumid.

Töövõtted ja -oskused saavad püsida vaid tegemise kaudu. Nende säilitamine ja tutvustamine on üks muuseumide põhiülesandeid. Miks me ei peaks kogu seda teadmistepagasit kasutama, et aidata inimestel mõista ja väärtustada kultuurmaastikku, mida Kenneth Hudson nimetab Suureks Muuseumiks.

Kasutatud kirjandus

- Rentzhog, S. 2007. *Open Air Museums. The history and future of a visionary idea.* Carlssons, Jamtli.
- Vilkuna, J. 2007. *Open Air Museums in the Finnish Museum environment. – Association of European Open Air Museums. Conference Report 2005.* Turku Provincial Museum.

Helping people understand

Solveig Sjöberg-Pietarinen

Turku Handicraft Museum Klosterbacken (Finland), Director, Ph. D.
Association of European Open Air Museums

At a conference in Copenhagen 1993 the late British museologist Kennet Hudson presented his thoughts about “The great European museum” (Vilkuna 2007: 20) as follows:

Europe is one large museum, where every building, every field and every river and railway contains clues to the past and present of the country concerned, provided the onlooker has the information to understand what he is looking at. Scattered across the Great Museum are the institutions which we call museums. Their main function is to help people to understand the Great Museum. They justify themselves by looking outwards not inwards.

Hudson talks about our cultural environment as “the Great European Museum” and points out that the task of the museums is to help people understand what they see around them. All the collected knowledge in any form should be used to educate people. As I comprehend, he talks about hermeneutic understanding, – not a compilation of facts, but the competence to see or to read history in the landscape.

There is a proverbial phrase “The church stands in the middle of the village”.¹ When we look at Figure 1 (page 214) we have to think of what “in the middle” means. We notice that there is water on both sides of the church. The oldest parts of the church date from the 14th century and its main part – from the early 16th century. It was built at the time when there were no roads and the lakes provided the best opportunities to travel: in summer by boat and in winter over the ice. The place was central in the local lake system, but in the course of centuries one lake came very shallow and nowadays there is a bridge across it, so that the church can even be reached by car.

Already in the 18th century in the low-water lake districts in South-Western Finland the water level was lowered to get more land for agriculture. More farmland meant more prosperity and so the church was well maintained. The roof was renovated and the interior was decorated with paintings in traditional medieval style. In the 19th century, when waterpower came to be seen as a resource, other parts of the lake area were exploited for industrial purposes. Vammala city emerged and a new larger church was built in 1855. In August 1997 the roof and interior of the old church were destroyed by fire, but the parish decided to repair the church and a great number of volunteers helped to make by hand the thousands of shingles needed for the roof. The church became famous and many men of our generation learnt to use the axe and make shingles.

Figure 2 (page 215) presents a village on an island in an archipelago and we can see that it is the water way that is still the most important. Every house has a jetty of its own and many have boathouses. To a certain extent the age of the buildings can be determined by their colour. The red colour is the traditional one and other colours stand for innovations. The narrow winding road suffices for the island as long as there is no bridge or ferry connection to the mainland.

¹ This proverbial phrase is used to denote a compromise and corresponds to the English expression “a half-way house”. In this article the author uses a literal translation and takes it word for word to illustrate her explanations about Figure 1.

We have different kinds of evidence of transmitting cultural heritage into the future. Picture in Figure 3 (page 216) was painted by Eero Järnefelt in 1893. It depicts a peasant and his farmhands, and gives us an idea of society in Western Finland, where courtyards were surrounded by buildings on all sides and the stable was placed opposite the main building to separate the clean yard from the stockyard. The lack of shadows tells us that it is about noon and the farmhands are taking a nap after their meal. The clean yard is so clean that you can lie down on the ground and doze off in the sunshine for a while. Farmhands were entitled to have a rest after the meal. The buildings tell us that the picture depicts a pre-industrial landscape. The roof of the storehouse, where maids used to sleep in the summertime, is still covered with birch bark and boards, etc.

This kind of knowledge about history, architecture, tradition, materials, techniques and craftsmen have been documented in our museums and archives, and it is especially the open air museum that can be seen as a source of knowledge for understanding cultural landscapes.

In Finland responsibility for the cultural and natural environment is divided between three ministries. 1) the Ministry of Education 2) the Ministry of the Environment and 3) the Ministry of Agriculture and Forestry.

Subordinated to the Ministry of Education is the National Board of Antiquities, which carries a major part of responsibility for the architectural heritage. The *Cultural Environment Section* of the National Board of Antiquities comprises the Department of Archaeology and the Department of Monuments and Sites. The former is responsible for the protection, management and study of archaeological sites, underwater and architectural heritage and the latter deals with the preservation and study of the built cultural environment and ancient monuments dating from the historical era, besides this it is also acting as an expert institution on restoration. On the regional level Finland is divided into twenty regions with a provincial museum in each of them, plus the museum of the Åland Islands. These museums are locally responsible for architectural heritage and cultural environment.

In the organisational structure of the National Board of Antiquities, the National Museum of Finland is placed in the *Museums and Exhibitions Section*. The National Museum administrates sixteen other museums, among them the Seurasaari Open Air Museum. Thus it is easy to understand that the only open air museum representing the entire Finland cannot boast of a very high status – it is just one among the other sixteen museums. Also from the point of view of an open air museum it is not the best solution to be regarded only as an exhibition.

In earlier times the coordinating institution was small and cooperation was natural, but after the legislation about the Nation Board of Antiquities in 1972 the open air museum was connected to the National Museum and later on to the *Museums and Exhibitions Section*. The open air museum was reduced to an exhibition of old buildings, which was administrated from the town centre, and it is only during summer months that an assisting curator works at the museum office.

The Department of Monuments and Sites has worked out a strategy for architectural heritage. The strategy includes

- 1) the preservation of knowledge and skills in theory and praxis;
- 2) the creation of necessary conditions, i.e, know-how about planning, materials, skilled workers and economic support for private persons, communities and municipalities;
- 3) realization and responsibility (control). The owners become motivated to use the know-how as it enables them to prolong the lifecycles of their houses and thus a small market for skilled builders is formed, which motivates the training of skilled “builders-conservators”.

The work includes research into local or regional culture, architecture and tradition, documentation of the regional building stock, training of necessary competence for making choices and awareness of the differences between museums and real life. In real life people require *continuity*. Houses have to be repaired and rebuilt in response to the demands of time, but in museums houses and other objects are cut out from real life and preserved at one time level,

discontinuity. Open air museums are somewhere in between. The buildings there have to be repaired in a long lifecycle system in the style of the past time.

In the world of European open air museums one of the great happenings in 2007 was the publishing of Sten Rentzhogs book *Open Air Museums. The history and future of a visionary idea* (Rentzhog 2007). In some short chapters he talks about the Open air museum as an advisory centre and about craftsmanship and craft training provided there.

Open air museums can act as information centres stimulating the preservation of buildings and focusing on extant heritage sites. They can also teach people how to take care of their buildings. Rentzhog mentions that the Avoncroft Museum of Buildings in England outlined a program for this type of activity already in 1974. It was proposed that museums should establish counselling centres for the preservation of buildings, educational centres, and centres where materials are collected or banked for use by those involved in restoration of buildings. He mentions similar activities in Arnhem, Detmold, Skansen and other Swedish museums. The Weald and Downland museum in England sells cleft battens and laths in oak, chestnut for roofing, straw for thatching and ox hair for plasterwork etc (Rentzhog 2007: 397).

The effect is greater if the museum's expertise is placed at the disposal of the whole region. In Russia the museums of Kizhi and Suzdal have taken responsibility for the preservation of buildings in a large surrounding area (Rentzhog 2007: 397). At the conference of the Association of European Open Air Museums (AEOM) in Finland in 2005 the museums of Archangel and Cloppenburg presented their work on the preservation of buildings and landscape.

Craft skills can survive only by doing. Their preservation and introduction to the general public are the main tasks of the institutions that we call museums. Why should we not use all this knowledge we have in order to help people to understand and appreciate the cultural landscape that Kenneth Hudson calls the Great Museum.

References

- Rentzhog, S. 2007. Open Air Museums. The history and future of a visionary idea. Carlssons, Jämtli.
- Vilkuna, J. 2007. Open Air Museums in the Finnish Museum environment. –*Association of European Open Air Museums. Conference Report 2005*. Turku Provincial Museum.